

שיעור מספר 3 10-16 אוקטובר

חמשת המלכים האחרונים של יהודה

שבת אחר הצהריים

קיראו את הפרקים והפסוקים הבאים לקראת שיעור השבת השבועי:
דברי הימים ב' 34; ירמיהו 19-22, 14-29; דברי הימים ב' 14-11:36;
ירמיהו 8-2:23.

פסוק לשינון: "דן דין-עני ואביון אז טוב הלוא-היא הדעת אתי נאם-יהנה".
ירמיהו 16:22.

הסופר הרוסי המפורסם פיודור דוסטויבסקי בילה ארבע שנים בכלא הסיבירי במאה ה-19 בשל פעילות פוליטית חתרנית. מאוחר יותר, כשכתב על חוויותיו שם, הוא דיבר על חוסר החרטה המוחלט של מספר אסירים להתנהגותם הנוראה. כפי שכתב: "במהלך מספר שנים, מעולם לא ראיתי סימן של חזרה בתשובה בקרב האנשים האלה; לא שמץ של היראה מדוכדך על פשעיהם, ורובם, בתוך תוכם חשבו את עצמם לצדיקים מוחלטים" (יוסף פרנק, דוסטויבסקי, שנות הייסורים, 1850-1859, עמ' 95). כמו שעשה יאשיהו, יכל היה דוסטויבסקי גם הוא להזכיר את חמשת המלכים ששלטו ביהודה בתקופת הנבואה של ירמיהו. בזה אחר זה, נראו האנשים האלה נטולי חרטה לגמרי, אפילו כשהתחוויר יותר ויותר שמעשיהם הביאו לאסונות שהקב"ה, הזהיר על בואם באמצעות ירמיהו. מעולם לא היתה כוונתו של אלוהים לתת לישראל מלך; בסוף שיעור השבוע הנוכחי, נבין טוב יותר את הסיבה לכך. אנו נבין גם בפני איזה לחץ עצום נאלץ ירמיהו המסכך להתמודד במהלך כהונתו הלא מוערכת.

תחת שלטונו של יאשיהו

יאשיהו היה המלך השישה עשר ששלט בממלכה הדרומית בשנים 609-640 לפני הספירה. הוא הומלך בגיל שמונה, לאחר יותר מיובל של התדרדרות מוסרית ושפל רוחני תחת שלטון אביו (אמון) וסבו (מנשה), שני המלכים הרשעים ביותר ביהודה. שלטונו של יאשיהו נמשך שלושים ואחד שנים. אבל שלא כמו אבותיו, יאשיהו עשה "הַיְשֵׁר בְּעֵינֵי יְהוָה" (מלכים ב' 2: 22), למרות שהסיבה פעלה נגדו. "הוא נולד למלך רשע, ופותה ללכת בעקבות אביו, ועם מעט מאוד מדריכים שיעודדו אותו ללכת בדרך הנכונה, בכל זאת היה יאשיהו נאמן לאלוהי ישראל. הוא הוזהר מהטעויות של הדורות שעברו, הוא בחר לעשות את הישר, במקום לרדת לרמה הנמוכה של חטא ושפל שאליהם נפלו אביו וסבו. הוא "לא-סָר יָמִין וְשָׂמֹאל". כמי שעליו היה להחזיק מעמדה של אמון, נחוש היה הוא בדעתו לציית להוראות שניתנו להדרכתם של שליטי ישראל, וציות זה איפשר לאלוהים להשתמש בו ככלי לכבוד" (אלן ג'יי וייט, נביאים ומלכים, עמ' 384).

קיראו את דברי הימים ב' פרק 34. מה היו מרכיבי הרפורמה (תיקון) של יאשיהו, ומדוע חשוב שיהיו למרכיבים מרכזיים בכל ניסיון בתיקון רוחני, חברתי או אישי?

הרפורמה של יאשיהו כללה שני מרכיבים עיקריים: ראשית, להיפטר ככל האפשר מכל דבר וכל מה שהדיף ריח של עבודה זרה. כלומר, הוא פעל בכדי להסיר את המנהגים הרעים שהתעוררו במדינה. אבל זה היה רק הצעד הראשון. העדר רשע או מנהגים שגויים אין פירושו שרצון טוב יבוא אוטומטית. שנית, לאחר ששמע את ספר התורה נקרא באוזניו הפסוק מציין ש: "וַיַּעֲמֵד הַמֶּלֶךְ עַל-עַמְדוֹ וַיִּכְרַת אֶת-הַבְּרִית לִפְנֵי יְהוָה לְלַקֵּת אַחֲרָי יְהוָה וְלִשְׁמֹר אֶת-מִצְוֹתָיו וְעֲדוֹתָיו וְחֻקָּיו בְּכָל-לְבָבוֹ וּבְכָל-נַפְשׁוֹ לַעֲשׂוֹת אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַכְּתוּבִים עַל-הַסֵּפֶר הַזֶּה." (דברי הימים ב' 31: 34).

קיראו את דברי הימים ב' 32, 33: 34. מה אומרים לנו פסוקים אלה על כוחה של דוגמא טובה, בעיקר בקרב אנשים בעמדות כוח והשפעה? חישבו על כך לעומק: איזו השפעה יש למילים והמעשים שלכם על אחרים?

יהואחז ויהויקים - התדרדרות נוספת

יהואחז (הידוע גם בשם שלום) היה בן 23 כשירש את אביו על כס המלוכה. שלטונו נמשך רק שלושה חודשים. פרעה החליף אותו באחיו, כי יהואחז לא היה מאוהדי הפוליטיקה המצרית, הוא נלקח למצרים, ושם מת. (ראו דברי הימים 4: 36; מלכים ב' 34-31: 23). המלך שבא בעקבות יהואחז היה יהויקים, ששלט ב-598-609 לפני הספירה, הלה היה בנו של יאשיהו. כשכבש נבוכדנאצר את ירושלים, נלקח יהויקים לבבל יחד עם כלים מבית המקדש. שוב הזהיר ירמיהו את העם, שהמלך החדש שלהם מוביל את האומה במדרון חלקלק.

קיראו את ירמיהו 19-1: 22, מה היו חלק מהנושאים הקשורים ליהויקים שהביאו לנזיפה חמורה שכזו מאלוהים?

לאלוהים, שדיבר דרך ירמיהו, היו מילים חריפות מאוד לשליט המושחת והחמדני הזה. יהויקים היה מלך מדכא וחמדן שהטיל מסים כבדים ביהודה (ראו מלכים ב' 23: 35) כדי לשלם למצרים. גרוע מכך, באמצעות עבודת כפייה ובניגוד לתורה שבפירוש דרשה לשלם עבור שירותים ועבודה, הוא שידרג את מבני ארמונו: "לא-תַעֲשֶׂק אֶת-רַעַךְ וְלֹא תִגְזַל לֹא-תִלְוֶן פְּעֻלַת שְׂכִיר אֶתְךָ עַד-בֶּקֶר" (ויקרא 13: 19). כמו כן, בניגוד ליאשיהו אביו, התיר יהויקים לטקסים פגאנים שוב לפרוח ביהודה. ירמיהו 16: 22 הוא טקסט רב עוצמה. בהקשר של השוואת יהויקים המושחת לאביו יאשיהו, אלוהים אמר עליו: "דָן דִּין-עֲנִי וְאָבִיוֹן אִזּוּ טוֹב הָלוֹא-הִיא הַדְּעֵת אֶתִּי נְאֻם-יְהוָה". במילים אחרות, לדעת את האלוהים באמת בא מהדרך שבה מתייחס בן-אדם לנזקקים; זה בא כאשר אנו יוצאים מעצמנו לטובת מי שבאמת לא יכול לעשות עבורנו שום דבר בתמורה. אנו רואים כאן שוב, כשם שאנו רואים לאורך כל התנ"ך, את דאגתו של אלוהים לעניים ולחסרי הישע, והמחוייבות שיש לנו לעזור לאלה שלא יכולים לעזור לעצמם.

הרחיבו את העקרון שעזרה לעניים ולנזקקים מורה לנו את הדרך לדעת את ה'. מה הכוונה בכך?

המלכות הקצרה של יהויכין על יהודה

יהויכין היה המלך התשעה עשר של יהודה, בנו של יהויקים. הוא ישב על כסא דוד בקושי שלושה וחצי חודשים. ב-598 לפני הספירה הביא נבוכדנאצר את כוחותיו לירושלים ושבה את המלך בן השמונה עשרה, עם אמו, נשיו, ובני מלוכה אחרים. ב-561 לפני הספירה, בשנה השלושים ושבעה לשבותו, זכה יהויכין ברחמי מרודך הרשע, יורשו של נבוכדנאצר. הוא קיבל את הזכות לסעוד עם מלך בבל, והותר לו ללבוש את גלימת מלכותו. (ראו מלכים ב' 25: 27-30; ירמיהו 34-31: 52). גם בניו היו איתו בבבל, ועדיין נבואתו של ירמיהו אמרה שהם יצטרכו לוותר על כסא דוד.

קיראו את ירמיהו 14:1-29, המספר על המלך יהויכין, משפחתו ותושבי חצרו שנלקחו בשבי. כיצד מתגלים אהבתו וחסדו של אלוהים אפילו בתוך הטרגדיה הזאת?

אחד הפסוקים המפורסמים ביותר בתנ"ך הוא זה: **"כִּי אֲנִי יָדַעְתִּי אֶת-הַמַּחְשָׁבֹת אֲשֶׁר אֲנִי חֹשֵׁב עֲלֵיכֶם נְאֻם-יְהוָה מִחְשָׁבוֹת שְׁלוֹם וְלֹא לְרָעָה לְתֵת לָכֶם אַחֲרֵית וְתִקְוָה."** (ירמיהו 11: 29). כמובן שכאן יש לנו את ההקשר המידי: ה' מדבר דרך ירמיהו אל שבויי יהודה שראו כיצד נהרסו חייהם לחלוטין על-ידי הכובשים הבבליים. ועם זאת, לא משנה כמה עגום נראה מצבם, רצה ה' שהם ידעו שהוא עדיין אוהב אותם ורק טובתם בראש מעייניו. בהתחשב בנסיבות המחרידות אין ספק שהם קידמו בברכה מילים מבטיחות ומלאות תקווה אלה. כך שגם בתוך כל האזהרות הנוראות והאיומים, עדיין ניתנה לעם הבטחה של **"אַחֲרֵית וְתִקְוָה"**.

כמה חיוני חייב היה זה להיות עבורם, במיוחד בזמן גלותם, לקבל הבטחה שכזו? אַחֲרֵית וְתִקְוָה? אילו הבטחות נוספות תוכלו לדרוש מאלוהים לקיימן בהקשר לרגע של "אַחֲרֵית וְתִקְוָה" אפילו עכשיו, ללא קשר לנסיבות חייכם?

בסופו של המבוי הסתום

קיראו את דברי הימים ב' 14-11:36. מה מלמדים אותנו פסוקים אלה על המלך האחרון של יהודה שלפני החורבן הסופי של האומה? אילו עקרונות כפירה מתגלים בפסוקים האלה?

צדקיה (הידוע גם כמתניה) עלה על כס המלכות בגיל 21, הוא הוצב שם על-ידי נבוכדנאצר כמלך בובה. למרבה הצער, כפי מלמדים אותנו פסוקים אלה, הוא לא למד לקחים רבים ממה שאירע לפניו עם מלכים קודמים, וכתוצאה מכך הוא הביא חורבן גדול עוד יותר לאומה. דברי הימים ב' 14:36 מציין משהו בעל משמעות עמוקה מאוד, נקודה שבמובנים רבים הייתה בלב ליבה של כפירתם. ברשימת כל הדברים הרעים שנעשו תחת שלטונו של צדקיהו, נאמר גם כי יהודה... "הָרָבוּ לַמַּעוֹל - (לְמַעַל-) מַעַל כָּל תַּעֲבוֹת הַגּוֹיִם וַיִּטְמְאוּ אֶת-בַּיִת יְהוָה אֲשֶׁר הִקְדִּישׁ בִּירוּשָׁלַם". וזו תמונת המצב, מאות שנים לאחר יציאת מצרים, ומאות שנים כאנשי הברית שהיו אמורים להיות אור לגויים (דברים 8-5:4), ובכל זאת עדיין היו שקועים כל-כך בתרבות השכיחה (נפוצה), מושפעים כל-כך מהסביבה התרבותית והדתית שבין שכניהם, וכך מצאו עצמם עושים "כָּל תַּעֲבוֹת" עובדי האלילים. אולי נמצא פה מסר גם עבורנו?

קיראו את ירמיהו 18-14:38. מה שאל אותו המלך, ו מדוע?

אלוהים הבהיר פעמים רבות שעל האומה היה להיכנע לשלטון בבל, ושכיבוש זה היה העונש על עוונם. עם זאת סירב צדקיה להקשיב, והוא יצר ברית צבאית כנגד נבוכדנאצר. ישראל הסתמכה במידה יתרה על תקוות הנצחון של הצבא המצרי. אולם נבוכדנאצר ניצח את צבאו של פרעה ב-597 לפנה"ס. תבוסה זו חרצה באופן קבוע את גורלה של ירושלים והאומה. למרות כל-כך הרבה הזדמנויות לחזור בתשובה, לחרטה, לתיקון (רפורמה), ולתחייה רוחנית, סירבה יהודה.

אנו כקהילה נישאנו ורוממנו על-מנת להכריז בשורה ששום גורם אחר בעולם אינו מכריז. במובנים רבים, היה זה דומה מאוד למה שהיה על יהודה לעשות. אילו לקחים יכולים וצריכים אנו ללמוד בעצמנו מהטעויות שלהם?

השנים האפלות

מה קרה לישראל וירושלים לאחר דחיית הבשורה של אלוהים? (ירמיהו 9, 39).

כל מה שאלוהים הזהיר אותם שיקרה להם, התממש במלואו. למרות שהם לא רצו להאמין לאזהרותיו, הם בהחלט האמינו בהן לאחר שכל מה שאמר התקיים לבסוף. אפילו אישית, מי לא חווה משהו דומה? אלוהים מתרה בנו לא לעשות משהו, כדי שלא נתממש נבואת התוכחה, אבל אנו בשלנו למרות הכל, ואכן, מה שנאמר לנו שיקרה באמת קרה.

איזה מסר נמצא בירמיהו 8-2:23? איזו תקווה ניתנה לאנשים שם?

מנקודת מבט אנושית, הכל נראה אבוד: האומה הייתה הרוסה, בית המקדש חרב, שליטיהם הוגלו והוחזקו בשבי, והעיר ירושלים הייתה לגל אבנים. קרוב לוודאי שהמדינה היהודית והעם היהודי היו אמורים להיעלם באופן סופי מדפי מההיסטוריה, כפי שכל-כך הרבה עמים אחרים שעברו את מה שהם עברו נעלמו כליל. אך לאלוהים הייתה תכנית שונה, ובפסוקים לעיל (וברבים אחרים) הוא נתן להם את התקווה שלא הכל אבוד אלא שיישאר לעם שריד ופליט, שתסתיים שבותם ועדיין הבטחותיו של אלוהים יתממשו דרכם. כלומר, בתוך כל האזהרות ונבואות התוכחה של אובדן והרס, העניקו הנביאים לעם את התקווה היחידה שלהם.

"השנים האפלות של הרס ומוות שציינו את סוף ממלכת יהודה יכלו להביא לייאוש את הלב האמיץ והחזק ביותר אלמלא הנבואות המעודדות של שליחי אלוהים. נבואותיו של ירמיהו בירושלים, של דניאל בחצר המלכות של בבל, ונבואותיו המעודדות של יחזקאל על גדות נהר הכבר. אלוהים ברחמיו על עם ישראל הצביע על המטרה הנצחית שלו על ידי נכונותו לקיים את הבטחותיו לעם הנבחר שנתבטו בתורת משה. את שאמר שיעשה למי שיוכחו נאמנות לו, הוא יקיים בוודאות. "דָּבַר-אֱלֹהֵינוּ יְקוּם לְעוֹלָם" (א' פטרוס 1:23) (אלן ג'י וייט, נביאים ומלכים, עמ' 464).

חומר נוסף למחשבה: "בשנים האחרונות שבהם כפרה ממלכת יהודה באלוהים נראה היה שתוכחות הנביאים לא הועילו במאום; ולכשהגיעו צבאות הכשדים בפעם השלישית והאחרונה למצור על ירושלים, אבדה התקווה מכל לב. ירמיהו ניבא חורבן מוחלט; ובגלל התעקשותו המתמדת על כניעת הממלכה הוא נזרק לכלא. אבל אלוהים לא השאיר את שארית הפליטה שהייתה עדיין בעיר לייאוש וחוסר תקווה. אפילו בזמן שירמיהו היה תחת השגחה צמודה על-ידי אלו שבזו לנבואותיו, התגלו לפניו בשורות חדשות בדבר נכונותו של אלוהים לסלוח ולהציל, נבואות שהיו למקור של נחמה לקהילה, לעמו של אלוהים מאותם ימים ועד לימינו אנו" (אלן גי וייט, נביאים ומלכים, עמ' 466).

הגו בביטוי, "נכונות השמיים לסלוח ולהציל" וחישובו על כל הדרכים שהוכיחו זאת. אחרי הכל, קורבן המשיח לבדו צריך לספר לנו על נכונות זו. לנו החיים היום, יש את דבר אלוהים, שמגלה לנו את תכנית הגאולה. ניתנה לנו גם "עדות ישוע, היא רוח הַנְּבוּאָה" (התגלות 10: 19), מתנה נפלאה. באילו דרכים אחרות הוכח לנו שהשמיים מוכנים לסלוח ולהציל?

שאלות לדיון:

1. [העם ניגש] "וַיֹּאמְרוּ אֶל-יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא תִפְּל-נָא תַחֲנִתְנוּ לָפָנֶיךָ וְהַתְּפִלָּל בְּעַדְנוּ אֶל-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּעַד כָּל-הַשְּׂאֲרִית הַזֹּאת כִּי-נִשְׂאָרְנוּ מֵעַט מִהֲרֵבָה פְּאֶשֶׁר עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶתְנוּ." ירמיהו 2: 42. מה מלמד פסוק זה והפסוק בירמיהו 3: 23 על המוטיב המרכזי של "השְׂאֲרִית" בספר זה?
2. כל-כך קל מנקודת המבט שלנו להביט לאחור בהיסטוריה המקראית ולראות את כל הפגמים, החסרונות והליקויים הרוחניים של אנשי האלוהים בימי קדם. וכך גם צריך להיות, כי נאמר לנו שעדויות אלו נכתבו כדוגמא לנו (קוריתניים א' 10: 11). מה שמצער הוא, שרבים מהאנשים האלה בזמנם, ובמסגרת תרבותם ואורח חייהם, חשבו שהם עושים את הדבר הנכון, ושהם היו בסדר גמור עם זה'. אז הרי זה צריכה להוות עבורינו אור אדום לעובדה שגם אנו יכולים להיות עיוורים למצב הרוחני האמיתי שלנו? באילו דרכים נוכל לתפוס ולהבין את האמת על מצבינו הרוחני? מדוע חייבים אנו לשמור על קורבן המשיח כמרכזי לתהליך הזה? מה היה קורה לנו אם לא היינו שומרים את קורבן המשיח במרכז חיינו הרוחניים?